

Din ve Hayat

Memduh ÇELMELİ

Aile

- ❑ Aile akrabalık ilişkileriyle birbirine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği toplumun en küçük yapı taşıdır. Bireye sosyal, kültürel, eğitsel ve dinî değerleri ilk aktaran ailedir.

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir.” (Rûm suresi, 21)

- ❑ Kur’an’a göre ilk insan Hz. Adem yalnız bırakılmamış, yanı sıra eşi de yaratılmıştır. “**Ey Adem! Sen ve eşin cennette kalın...**” buyuran Allah böylece, Hz. Adem’in eşiyle bir aile oluşturduğuna da işaret etmektedir.

- ❑ Bir toplum sağlıklı ve sağlam yapılı ailelerden oluştuğu takdirde huzurlu olur. Dinî, millî ve sosyal özelliklerin korunması geniş ölçüde **ailenin ve neslin korunmasına** bağlıdır.

- ❑ Kur’an-ı Kerim evlenmeyi tavsiye eder. İslam, evliliği kolaylaştırmış, evliliğin duyurulmasını, düğün yapılmasını, ikramda bulunulmasını istemiş ve evlenip aile kurmak isteyenlere yardım edilmesini tavsiye etmiştir.

“Sizden bekâr olanları, ..., evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir...”

(Nûr suresi, 32)

- ❑ İslam’da, evlilik dışı ilişkiler (zina) yasaklanmıştır. Allah sadece zina yapılmasını yasaklamakla kalmamış, zinaya götüren yolları dahi yasaklamıştır. Bu yüzdendir ki, ayette «**zina yapmayın**» yerine «**zinaya yaklaşmayın**» denmiştir.

“Zinaya **yaklaşmayın**. Çünkü o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur.” (İsrâ suresi, 32)

- ❑ İslam dini, boşanmayı tamamen yasaklamamakla beraber maddi ve manevi yaptırımlara bağlayarak zorlaştırmıştır.

“İçinizden gücü yetenler evlensin...” (Hadis)

dinkulturuahlakbilgisi.com

“Nikâh benim sünnetimdir...” (Hadis)

İslam'da Aile İç Sorumluluk ve Görevler

- ❑ Evlenirken verilecek kararlar; evliliğin devamlılığı, korunması ve aile bireylerinin mutluluğu açısından önemlidir.
- ❑ Hz. Peygamber, eş seçiminde insanların «zenginlik, asalet, güzellik ve dindarlık» gibi kriterleri göz önünde bulundurdıklarını ifade ettikten sonra «**dindarlığın seçilmesini**» tavsiye etmiştir.

Hz. Peygamber, “**Nikâhın hayırlısı, külfetsiz olanıdır.**” buyurarak aileleri yıpratacak, daha işin başında özellikle maddi sebeplerden kaynaklı kırgınlıklara sebep olacak evlilik hazırlıklarına karşı uyarıda bulunmuştur.

- ❑ Aile, İslam için çok değerli bir kurumdur. Ailenin korunması ve devamı temel amaçtır. Kur'an, eşlerin aşamadıkları bir anlaşmazlık olursa iki tarafın ailesinin hakemliğine başvurulmasını (Nisa suresi, 35) öneriyor.
- ❑ Boşanma, evliliğin devamına imkân kalmadığı takdirde başvurulabilecek son seçenektir.

Hz. Peygamber, “**Yüce Allah'ın en sevmediği helal, boşanmadır.**” buyurarak boşamanın yasak olmadığını ancak istenmeyen bir durum olduğunu belirtmiştir.

- ❑ Ailede her bireyin birtakım görevleri vardır. Herkes görevinin bilincinde olmalı ve onu yerine getirmelidir.
- ❑ Kur'an, eşlerin birbirleri üzerinde hakları olduğunu ifade etmiştir. Eşler birbirlerine karşı iyi davranmalıdır.
- ❑ Aile fertleri yanlış davranışlara karşı duyarlı olmalı, haramdan uzak durmalıdır.

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun...” (Tahrim, 6)

- ❑ Kur'an, çocuklara öğretilecek herhangi bir şeyin önce anne ve baba tarafından uygulanmasını istenmiştir.
- ❑ Kur'an'da, “Ailene namaz kılmalarını emret, kendin de onda devamlı ol...” buyurulmuştur. (Tâhâ, 132)
- ❑ Anne ve babalar; ahlaki, insani ve dinî değerlerle çocuklarını donatıp, onları hayata hazırlamalı.

“İnsan ölünce şu üç şeyden dolayı amel defteri kapanmaz: Sadaka-i câriye (faydası kesintisiz sürüp giden sadaka), kendisinden faydalanan ilim ve **kendisine dua eden hayırlı evlat.**” (Hadis)

- ❑ Eşlerin birbirlerine karşı iyi davranması çocuklar için de önemlidir. Çünkü çocuklar büyüklerini örnek alırlar.
- ❑ Kişi, yapmadığı güzel davranışları başkalarından beklememeli. Kur'an'da «Niçin yapmayacağınız şeyi söylüyorsunuz?» buyrulur. Güzel söz söyle ki

dinkulturuahlakbilgisi.com

güzel söz duyusun.

İslam'da Aile İçi Sorumluluk ve Görevler

- Sağlıklı bir iletişim için doğru davranış önemlidir. Kızı Hz. Fatıma (r.a) geldiğinde Hz. Peygamberin kalkıp, onu öpmesi ve kendi yerine oturtması ona sevgisini göstermesi; Hz. Fatıma'nın da aynı şekilde hürmeti sağlıklı iletişime güzel bir örnektir.
- Hz. Muhammed (s.a.v.) ahabına, eşlerine ve çocuklarına karşı sevgilerini sözle iletmelerini tavsiye etmiştir.

Torunları Hasan (r.a.) ve Hüseyin'e (r.a.) olan sevgisini **"Allah'ım ben bu ikisini seviyorum, sen de onları sev."** diyerek dile getirmiştir.

- Ebeveynlerin bazı görevleri: Helal yedirme, içirme, giydirme, barındırma, güzel bir ad koyma, iyi eğitim almasını sağlama, meslek edindirme, evlendirme, güzel ahlakı benimsetme...
- Hz. Muhammed (s.a.v) bu görevler arasından özellikle güzel ahlaka vurgu yapmıştır.

"Hiçbir baba, evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir." (Hadis)

- İslam, ailede çocukların görevlerini de belirlemiştir. Çocuğun anne babasına iyi davranması, aile bireyleri ile iyi geçinmesi, ev işlerinde yardımcı olması, eğitimiyle ilgili çaba sarf etmesi, aile içi problemlerde yapıcı rol üstlenmesi başlıca görevlerindendir.

“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana babanıza iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine ‘öf!’ bile deme, onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle.” (İsrâ, 23)

“Biz insana, anne babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır...” (Lokmân suresi, 14)

- Kur'an, meskenlerin mahremiyetini, bireyin ve ailenin saygınlığı korunmak istenmiştir. Selam ile de insanlar arası güveni ve iletişimi tesis etmek istemiştir.

«Ey iman edenler! Kendinizi tanıtırız izin almadan ve içinde oturanlara selâm vermeden kendi evlerinizden başka evlere girmeyin...»

❑ **Sanat**, Arapça bir kelimedir. “Yapmak, etmek”, “işinde mahir olmak” anlamlarındadır. Terim olarak “maddî veya zihnî bir iş ve çabada izlenen düzenli ve özel yol, yöntem” diye tarif edilmiştir.

❑ İslam sanat eserleri, İslam inanç ve hayat tarzlarının en somut göstergesidir.

❑ **Medeniyet**; bir milletin örf, âdet, dil, din vb. unsurlarının etkisiyle oluşmuş sanat, giyim kuşam, edebiyat, mimari, müzik vb. alanları içeren, toplumların yaşamına dair geniş bir yapıdır.

❑ Medeniyet, insanlığın maddi yönünü, kültür ise manevi yönünü temsil eder.

❑ Kültürün medeniyetle münasebeti ruhun bedenle olan münasebetine benzer. Kültür, dinî ve ahlaki eğitim ve öğretimin tesiri altında gelişen fikirler ve ideallerden oluşur.

❑ İslam, kendine özgü bir medeniyet inşa etmiştir. Bu medeniyetin temelinde **Kur'an** ve **Hz. Peygamber** yer alır.

❑ İslam, dünya üzerinde hızla yayılmış, farklı kültür ve milletlerle karşılaşmıştır.

❑ **İslam'ın temel prensibi** → Kendi inanç ve ibadet dünyasıyla **çatışmayan** gelenek ve göreneklere dokunmamaktır. İslam, bunları zenginlik olarak görür.

❑ İslam ulaştığı coğrafyanın kültürünü etkilediği gibi o kültürlerden de Müslümanlar etkilenmiştir. Böylece pek çok yeni sanat ve bilim dalı ortaya çıkmıştır. İslam medeniyeti ortaya çıkardığı eserlerle temel prensiplerini koruyarak **Allah'ın (c.c.) varlık ve birliğini, yaratışının güzelliğini anlatmayı hedeflemiştir.**

❑ İslam sanatı **tevhid** ilkesi çerçevesinde şekillenir ve hayatın her yönünü bütünleştiren bir **birlik anlayışı** benimsenir.

❑ İslam, putperestliği kaldırma mücadelesi verdiğinden putperestliğe dönüşe sebep olabilecek eserleri üretmemiştir. Bu sebeple daha çok **soyut** içeriklere yer verilmiştir.

❑ İslam düşüncesi **manevinin maddiye, dinî olanın dünyevi olana** indirgenmesine izin vermez.

❑ Maddi ihtiyaçlar ile manevi değerleri birleştirmeyi hedeflemiştir.

❑ İslam sanatı dünyanın faniliğini, evrenin olumlu yönlerini, yaratılışın anlam ve inceliklerini yansıtır.

“Onlar ayakta, otururken ve yanları üzerine yatarlar Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Ve ‘Rabbimiz! Sen bunu → boş yere yaratmadın,

Sen yücesin, bizi ateşin azabından korusun.”

dinkulturuahlakbilgisi.com

derler.”

(Â-i İmrân suresi, 191)

- ❖ İnsanoğlu kültürüne, medeniyetine ve **dinine ait özellikleri** mimari yapılarına yansıtmıştır.
- ❖ Tevhid ilkesi gereği, putperestliği yasaklayan İslam, putperestliğe dönüşe sebep olabilecek eserleri üretmemiştir.
- ❖ İslam'da «Eşyada asıl olan ibâhâdır (Haram kılınmayan bir şey helaldir.)» ilkesi sanat, kültür ve edebiyatta da geçerlidir.

- ❖ Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince ilk iş olarak Mescid-i Nebevi'yi inşa etti.
- ❖ Mescid-i Nebi, Hz. Peygamber döneminde, mabet, okul, diplomatik görüşmelerin yapıldığı yer, hukuki, ticari ve sosyal meselelerin konuşulduğu ve görüşüldüğü önemli ve etkin bir merkez konumunda olmuştur.
- ❖ Hz. Muhammed (s.a.v.), Muaz b. Cebel'i (r.a.) Yemen'e gönderirken orada önce bir mescit inşa etmesini tavsiye etmiştir. O da Taiz'de bir mescit inşa etmiştir. Mısır'da da Hz. Ömer'in (r.a.) emriyle Fustat şehrini kurarak bir cami yaptırmıştır.
- ❖ Camiler, İslam dünyasının sembol eserleri olmuş ve camilerin verdiği ruh fethedilen yerlere taşınmıştır.

- ❖ Şam Emeviye Camii, Kudüs'teki Mescidi Aksa, dine yeni giren Türkler için Abbasilerin Samerra'da yaptığı Ulu Camii bunlara örnektir. Mısır Ezher Üniversitesi cami etrafında oluşmuştur. Osmanlı'nın fethettiği beldelerde ilk iş olarak cami inşa etmesi, onun mabet merkezli bir medeniyet anlayışını benimsediğini göstermektedir.

- ❖ Karahanlılarla başlayan Türk-İslam mimarisi kerpiçten ve tuğladan eserleriyle sonrakilere yol gösterici oldu.
- ❖ Türklerin kervansaray mimarisinde geliştirdikleri çeşitli teknikler de oldukça ilham vericidir.
- ❖ Selçuklular ve Beylikler döneminde büyük, görkemli kapı mimarileri ön plana çıkmıştır.

- ❖ Osmanlıda kubbe mimarisi öne çıkmıştır. İslam mimarisinde kubbe, şekil olarak sonsuzdan birliğe yükselişi sembolize eder. Minareler, Osmanlıda uzun ve ince bir yapıya dönüşmüştür. Osmanlıda, cami, mescit, medrese, türbe, çeşme, han, hamam vb. tarzda yapılar oluşturulmuştur.

- ❖ Mimari, Osmanlı'da **Mimar Sinan**'la zirveye ulaşmıştır. 48 yaşında «Mimarbaşı» olan «Mimar Sinan» mesleğindeki gelişimini şu üç eserle somutlaştırmıştır: Şehzade Camii → «Çıraklık», Süleymaniye Camii → «kalfalık», II. Selim adına yapılan Edirne Selimiye Camii → «ustalık eserim» demiştir.

İslam Medeniyetinde Bazı Mimari Eserler

Cami

Medrese

Dârüşşifa

Dergâh

Tekke

Han

Hamam

Kervansaray

Şadırvan

Köprü

- ❑ **Edebiyat**; bir milletin duygu, düşünce ve değerlerinin dil aracılığıyla aktarılmasını sağlayan düşünsel bir sanattır. Edebiyat kelimesi, Türkçede Tanzimat'tan sonra kullanılmaya başlanmış ve yaygınlaşmıştır.
- ❑ Hz. Peygamber, okunan şiirleri dinlerdi. İslam'ın yayılmasıyla Arap aleminde edebiyat ve şiirde devrim meydana geldi.
- ❑ Karahanlıların İslam'a girmesiyle edebiyatımız İslam'ın etkisine (11. yy) girmiş ve önemli eserler ortaya çıkmıştır.
- ❑ **Kutadgu Bilig** → **Yusuf Has Hacib**'in «Kutlu olma bilgisi, hükümlerlik bilgisi» anlamındaki eseridir. Manzum olarak Türkçe yazılmıştır. İslami Türk edebiyatının en eski örneğidir. Dört temsili kişinin konuşturulduğu eser siyasetname niteliğindedir.
- ❑ **Divan-ı Lügati't-Türk** → **Kaşgarlı Mahmud**'un eseridir. Abbasi halifesi Muktedi Billah'a takdim edilmiştir.
- ❑ **Atabetü'l-Hakayık** → **Edib Ahmed Yükneki**'nin eseridir. Ayet ve Hadislerden yararlanılarak ahlaki öğütler yer alır.
- ❑ **Divan-ı Hikmet** → **Ahmed Yesevi**'nin eseridir. 12. yy'dan günümüze Yesevi kültürünün oluşumu ve özellikleri hakkında bilgi verir. Eser Türkistan'dan Balkanlara kadar büyük bir etkiye sahiptir.
- ❑ **Kıyasu'l-Enbiya** → **Rabguzi**'nin eseridir.
- ❑ **Velayetname** → 13. yy Anadolu'sunda yaşamış **Hacı Bektaş Veli**'nin hayatı, menkıbe ve kerametlerinin anlatıldığı eseridir.
- ❑ **Makâlât** → **Hacı Bektaş Veli**'nin fikirlerini açıklayan ve onun şahsiyetini tanımamıza kaynaklık eden eseridir.
- ❑ Miladi XIII ve 14. yy, Anadolu'nun manevi açıdan kalkınma çağıdır. Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli ve Hacı Bayram Veli gibi büyük alimler Anadolu'da manevi kalkınmayı hızlandırmıştır.
- ❑ **Mevlana Celâleddîn-i Rûmî** "**Mesnevi**"sinde; **Yunus Emre** şiir ve ilahilerinde Allah aşkını anlatmışlardır.
- ❑ Osmanlı divan şairi **Fuzulî**'nin, Hz. Peygamber'i methettiği "**Su Kasidesi**" şiiri edebiyatımızda önemlidir.
- ❑ Yakın dönemde de **Mehmet Akif Ersoy** "**Safahat**" adlı eseriyle iz bırakmıştır.

İslam Etkisiyle Oluşan Edebiyat Türleri

Türk Halk Edebiyatı

Nefes	Şathiye	Nutuk	Devriye	İlahi
Bektaşî şairlerinin tasavvuf şiirleri	Dini inançlardan alaycı bahseden şiir	İlahiye benzeyen tasavvuf şiiri	Tarikat adabını öğreten şiir	Allah için yazılan şiir

Tasavvuf Edebiyatı

Naat	Miraciye	Tevhit	Mevlid	Hilye
Hz. Muhammed'i öven şiirler	Hz. Muhammed'in Miracına dair şiirler	Allah'ın varlığı birliğine dair manzum eser	Hz. Muhammed'in doğumuna dair şiirler	Hz. Muhammed'in vasıflarına dair şiirler

- ❖ İslam'ın musikiye bakışı **dinin öğretileriyle ters düşmemesi, Allah'tan uzaklaştırmayan, iyiye ve güzele yönlendiren** bir yapıda olmasıdır. İslam, musikiyi yasaklamaz.
- ❖ Bardakla su da içilir alkol de. Alkol ise haramdır. Bardağı nerede ve ne için kullandığınız önemlidir. Müzik buradaki bardak gibidir. Müzik harama teşvik etmemeli. Şarkı sözü İslam'ın özüne aykırı olmamalıdır. Karşı cinse «Sana tapıyorum, sen benim ilahımsın, seni kendime ilah yaptım, seni Allah kadar sevdim, Yaradanın boş vaktine gelmiş, seni sevmek ibadetim...» gibi şarkı sözlerini İslam hoş karşılamaz.

- ❖ Hz. Peygamber Kur'an'ın güzel sesle okunmasını teşvik etmiş ve ezanın güzel sesli kimseler tarafından okunmasını istemiştir. Ayrıca insanların düğün gibi zamanlarda da musiki eşliğinde **ölçülü biçimde** eğlenmelerine izin vermiştir.

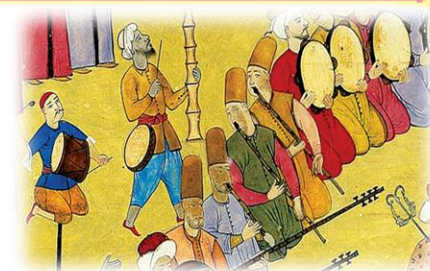
- ❖ Selçuklu Sultanı III. Alâeddin Keykubad, Osman Gâzi'ye 1289'da beylik alâmeti olarak sancak ile beraber **davul** ve tuğ göndermişti. **Bando**, hükümdarlık alâmetlerinden sayılırdı. Sulh zamanında halkın maneviyatını ayakta tutmak; seferde ise askeri yüreklendirmek ve düşmanın moralini bozmak fonksiyonunu yerine getirirdi.

- ❖ Kaşgarlı Mahmut döneminde, Türkistan hükümdarları nezdinde kös, davul, zurna ve zil bulunan bir mızıka vardı.
- ❖ Osmanlılar zamanında **mehter** adı verilen mızıka takımı, sulhta saray, seferde otağ-ı hümayun (padişah çadırı) önünde **nevbet** vurur (**konser**); padişah da Selçuklu Sultanı'na hürmeten ayakta dinlerdi.

- ❖ Tarihimizde çeşitli hastalıkların tedavisinde su, kuş gibi varlıkların seslerinden tedavi amacı ile faydalanılmıştır. Edirne ve Fatih Darüşşifasını bunlara örnek verebiliriz.
- ❖ İslam medeniyetinde musiki alanında ilk ciddi çalışmalar Kindî, Fârâbî ve İbn Sînâ gibi filozoflar tarafından yapılmıştır.
- ❖ İtrî ve Dede Efendi gibi bestekârlarımızın eserleri musikide önemli bir yere sahiptir

Hat

Kur'an'ın dili Arapçayla «**güzel yazı**» (**hüsnu hat**) sanatıdır. Arapça “yazı, çizgi; çığır, yol” gibi manalara gelir. Hat sanatçısına “**hattat**” denir. Hz. Peygamber, gelen ayetleri vahiy kâtiplerine yazdırmıştı. İslam'ın yayılmasıyla, Kur'an'ın güzel bir şekilde yazılmasına ve muhafazasına ihtiyaç arttı. Hattatların çalışmalarıyla 'Aklâm-ı Sitte' (Sülüs, Nesih, Muhakkak, Reyhani, Tevki, Rika) yazı usulü meydana çıkmıştır. Abbâsîler'de Amasyalı Yakut el- Musta'sımî, Osmanlı'da Amasyalı Şeyh Hamdullah, Ahmet Şemseddin Karahisari, XVII. yüzyılın ikinci yarısında Hafız Osman, Mustafa Zühâtî, Kadiasker Mustafa İzzet ve Türkiye Cumhuriyeti devrinde Hâmid Aytaç

Tezhip

Arapça “zeheb (altın)” kelimesinden gelen tezhib, malzeme olarak altın veya yaldız kullanıldığından altınla süsleme anlamındadır. Bir çeşit süsleme sanatıdır. Tezhib sanatçılarına “müzehhib” denir. Tezhip sanatı, hat sanatı ile birlikte kullanılarak estetik bir birliktelik sağlanmıştır.

Orta Asya'da Uygur Türkleri'yle ortaya çıkmış, Selçuklular'la İran üzerinden Anadolu'ya ulaşmıştır. Selçuklular'da Muhlîs b. Abdullah el-Hindî, Osmanlı'da Ali Üsküdarî, Ahmed Hazine, Abdullah Buhârî meşhurdur. Günümüzde Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nde bu sanat eğitimi verilir.

Ebru

Türk süsleme sanatlarından, 15-16. yy dayanır. Ebru, elde hazırlanmış boyaların öd ve su ilavesiyle ayarlarının yapıldıktan sonra yoğunlaştırılmış su üzerine serpilip kâğıda transfer edilmesiyle oluşan bir sanattır. Günümüzde ebru, kâğıt dışında da çeşitli malzemelerin süslemesinde kullanılmaktadır. Hezarfen Edhem Efendi, Hatip Mehmet Efendi, Necmeddin Okyay ve Mustafa Düzgünman bu alanda meşhur sanatçılardandır.

Minyatür

Minyatür, bir tür resim sanatıdır. Sözlükte “yazma kitaplara yapılan küçük, renkli ve ince işlenmiş resim, nakış; bir şeyin küçük benzeri veya kopyası” anlamlarındadır. Minyatür sanatçılarına “**nakkaş**”, atölyelerine de “**nakkaşhane**” denir. İslam dünyasında resim denilince minyatür akla gelir.

Din ve Çevre

- Çevre, belli bir yaşam ortamında canlıların yaşamı üzerinde etkili olan fiziksel, kimyasal ve biyolojik faktörlerin bütünüdür. Çevre; etkilediğimiz, etkilendiğimiz, biçimlediğimiz, iç dünyamızla yoğurduğumuz ve kendimizi gerçekleştirdiğimiz yerdir.
- Uluslararası düzeyde çevrenin korunmasına kapsamlı olarak yaklaşan ilk kuruluş Birleşmiş Milletler'dir. Birleşmiş Milletler, 5 Haziran'ı, Dünya Çevre Günü olarak ilan etmiştir.

- İslam, beden ve çevre temizliğine, beraberinde de ahlak güzelliğine yüzyıllar öncesinden vurgu yapmıştır.
- "Elbiseni temiz tut ve kötü şeyleri terk et."** ayeti maddi olarak elbiseyi temiz tutmayı, manevi olarak da güzel ahlakla bağdaşmayan davranış ve günahdan nefsi arındırmayı istemiştir.
- Hz. Peygamber (s.a.v) **"Temizlik imandandır."** buyurmuştur.

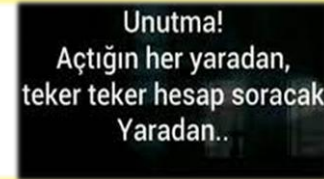
- Kur'an, yüzyıllar öncesinden **"... Onun katında her şey, ölçü ile dir."** ayetiyle «ekolojik dengeye» işaret etmiş ve **"Sakin dengeyi bozmayın."** ayetiyle de bu dengenin korunması konusunda uyarmıştır.
- "İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu..."** (Rûm suresi, 41)

- Çevre insanın hizmetine sunulmuştur ve bu büyük bir nimettir: **"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Yıldızlar da Allah'ın emri ile hareket ederler. Şüphesiz ki bunlarda aklını kullananlar için pek çok deliller vardır. Yeryüzünde sizin için rengârenk yarattıklarında da öğüt alan bir toplum için gerçek bir ibret vardır."**

- İslam'a göre insan çevreyi emanet olarak kullanmaktadır. Çevreyle ve özellikle de çevremizdeki canlılarla ilişkimizde riayet etmemiz gereken en önemli erdemlerden biri **merhamettir**. Kur'an'da, **"Nihayet o gün (yararlandığınız) nimetlerden elbette hesaba çekileceksiniz."** Hz. Peygamber de; **"Haksız olarak bir serçeyi öldüren den Yüce Allah kıyamet gününde hesap soracaktır."** buyurmuştur.

- "Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhal onu diksin."** (Hadis)
- "Siz yeryüzünde olanlara merhametli olunuz ki göktekiler de size merhametli olsunlar."** (Hadis)

- Çevre sorunlarının çoğu israfı bağlantılıdır. İslam israfı yererken tasarrufu över ve teşvik eder.
- Hz. Peygamber, suyu tasarruflu kullanılmayı tavsiye etmiş, suyu kirletmeyi lanet sebebi saymıştır.
- Nehirde bile abdest alırken israf yapılmamasını öğütlemiş ve ağaç dikene sevap yazılacağını müjdelemiştir.
- İslam'da çevre bilinci ve eğitimi konusundaki mesajlar genellikle **ahlak temelli bazı prensiplere** dayanır.

Bu prensipler → **Denge** → **Ölçü** → **Adalet** → **dinkulturuahlakbilgisi.com** → **Emanet** → **Sorumluluk** → **Tasarruf**

Din ve Sosyal Değişim

- ❖ **Sosyal Değişim** → Toplumsal yapının bazı unsurlarının veya tümünün zamanla bir durumdan başka duruma geçmesidir.
- ❖ Sosyal değişimin çağrıştırdığı bazı kavramlar → “İlerleme”, “Gelişme”, “Bütünleşme” “Çözülme”
- ❖ “Değişme” değer yargısı taşımayan tarafsız, nesnel bir kavramdır. Diğer kavramlar ise değer yüklüdür.
- ❖ İlerleme, gelişme kavramları iyi veya kötü olarak bir değer belirtir. Kimine göre olumlu kimine göre olumsuzdur.

- ❖ Sosyal değişim, toplumun dinamik fonksiyonlarından biridir. Toplum bazen ileriye bazen de geriye bir değişim içerisindedir.
- ❖ Toplumdaki değişim çok yönlü etki ve tepkilerin meydana getirdiği bir olaydır.
- ❖ Toplum bu değişimlere karşı uyanık olmalı ve değişimin istikametini müspet bir yöne çevirmelidir.

- ❖ Sosyal Değişme Etki Eden Faktörler → * Tabii çevrenin özelliklerinin farklılaşması,
* Biyolojik yapıya tesir eden unsurların çoğalması,
* Teknik yeniliklerin artması,
* Kültür yapısının özelliği dolayısıyla meydana gelen değişiklikler.

“Doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhâmı, Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslam’ı” (Mehmet Akif Ersoy)

- ❖ Din, evrensel boyutlu ve bulunduğu toplumun yapısı ile ilişkili bir olgudur.
- ❖ Din ve toplumsal yapı arasındaki etkileşim sosyolojik bir gerçekliktir.

- ❖ Sosyal değişim, maddi ve manevi dengeler ile fert ve cemiyet menfaatleri denk bir şekilde bir arada tutulduğu takdirde ideal bir şekilde gerçekleşebilir. Her türlü **aşırılıktan uzak, dengeli toplum olma** özelliği hem sosyolojinin ideal toplumlar için ön gördüğü bir gereklilik hem de **Allah’ın İslam toplumu için** belirttiği bir vasıftır.

“Böylece insanlara şahid ve örnek olmanız için sizi orta (vasat) bir ümmet kıldık...”

- ❖ Sosyal değişimler neticesinde toplumun aldığı yeni şekil, İslam’ın temel prensiplerine uygunluk arz ediyorsa tasvip edilir. Yaşanan değişimler **Kur’an** ve **sünnetle** ortaya konan ve **zarurat-ı diniye** olarak ifade edilen dinin değişmeyen sabit ilkelerine aykırı olmamalıdır.

Din ve Sosyal Değişim

- ❖ Yaşayışlarıyla toplumlara örnek olan peygamberler, müspet değişime mükemmel örneklerdir.
- ❖ Hz. Muhammed, önceki peygamberlerin **tahrife uğramış mesajlarını ıslah etmiş**, tahrife uğramamış olanlardan tevhid inancıyla bağdaşanları almakta bir sakınca görmemiştir. Bu şekilde toplumun olumlu yönde değişimine katkı sağlamıştır.

- ❑ Hz. Peygamber, karşılaşılan yeni durumlarda Kur'an ve sünnetten hareketle **aklın kullanılmasını** önermiştir. O, Muaz b. Cebel'e (r.a.) görevi esnasında karşılaştığı sorunları Kur'an ve sünnette bulamadığında nasıl hareket edeceğini sormuş, «kendi reyimle içtihat edeceğim» deyince de Peygamberimiz bu cevaptan memnun olmuştur.

- ❑ **Kur'an ve sünnet temel kaynaktır.** İnanç ve ibadetler hakkında değişmez kesin hükümler vardır. Tevhit, iman esasları, farzlar gibi. Kur'an'da sosyal hayatla ilgili genel ilkeler verilmiştir. Bu genel ilkeler zaman ve çevre faktörlerine göre içtihat mekanizması kullanılarak yeni şartlara uyum sağlanmıştır.

Temîm ed-Dârî, Şamdan getirilen kandille Medine'de mescidi aydınlatmıştı., Mecdidi apaydınlık gören Hz. Muhammed "Sen İslam'ı aydınlattın. Allah da seni dünyada ve ahirette nurlandırsın." buyurmuştur.

- ❑ İçtihat her zaman ve her yerde dinin hayat ile bağlantısını kuran ve pratiğe yansımaları sağlayan faaliyettir.
- ❑ İslam kolaylık dinidir. Bu özelliği sayesinde her zamana ve her mekâna hitap edebilmektedir. Kişiler bir takım ibadetleri yerine getirmekle yükümlü tutulurken hayatın gerçekleri göz ardı edilmemiş; her özel durum için alternatif sunularak dinin işlevselliği korunmuştur.

Allah size kolaylık diler;
zorluk dilemez.
(Bakara 185)

- ❑ Zaruri hâllerde İslam, hayatın kolaylaşması yönünde ruhsatlar vermiştir. Mesela suyun olmadığı yerde teyemmüm abdesti alınır. Ayakların yıkanmasında zorluk olan durumlarda, mestler üzerine mesh ve yaralarda sargının üzerine mesh edilir. Zaruret durumlarında özel hükümler konulmuştur. Örneğin açlıktan ölmek üzere olan kişinin, başka imkânı yoksa aslen haram olan domuz etini ölmeyecek kadar yemesinde sakınca yoktur.

Şüphesiz
güçlülükle beraber
bir kolaylık vardır

- ❖ Dinimiz, insanların zorda kaldığı ve sıkıntıya düştüğü durumlarda ruhsat denilen bazı kolaylaştırıcı hükümler koymuştur. Örneğin; abdest almak isteyen birinin su bulamaması veya suyu kullanma imkânının olmaması durumunda teyemmüm alabilmesine imkân tanınmıştır.

Din ve Ekonomi

❖ Ekonomi, tarihsel süreçte, insanın eşyaya hâkim olmasıyla ve insanlar arası eşya değişiminin ortaya çıkmasıyla birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Ekonomi iktisatla eş anlamlı kullanılmaktadır ve sınırsız insan gereksinimlerinin karşılanmasında kıt kaynakların alternatif kullanımları karşısında karar verme ve seçim yapma yollarını inceleyen bir bilim dalıdır.

❖ İslam → Mülk edinme, çalışma, emeğinin karşılığını alma, miras gibi ekonomik hakların korunmasına büyük önem verir.

❖ İslam → Çalışmayı ve üretmeyi teşvik etmiştir.

❖ Hz. Peygamber (s.a.v): **“Kişi kendi elinin emeğinden daha temiz bir kazanç elde etmemiştir.”** buyurmuştur.

Emek Olmadan
Yemek Olmaz

“Geceyi bir örtü yaptık. Gündüzü de çalışıp kazanma zamanı kıldık.” “Doğrusu biz sizi yeryüzüne yerleştirdik ve orada size geçim vasıtaları verdik...” “Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.”

❖ Fertler meşru yollardan kazanmak ve zekâtını vermek kaydıyla diledikleri kadar servet sahibi olabilirler. İslam, haksız kazanca karşıdır. Bu sebeple İslam başkasının malını gasp ve telef etmeyi, aldatmayı, yolsuzluk yapmayı, rüşvet almayı, tefecilik yapmayı ve faizi yasaklamıştır.

❖ Hz. Peygamber, gençliğinde ticaretle uğraşmış, işini dürüst yapmış, başkalarına haksızlık etmekten kaçınmıştır. Çevresindeki insanlara da böyle davranmalarını öğütlemiş, çalışanların haklarının korunmasını istemiştir.

HELAL KAZANÇ
HELAL LOKMA

“Ücretle bir kişiyi çalıştırıp da onun ücretini ödemeyen kimsenin kıyamet gününde düşmanıyım.”

❖ Kur'an'daki zekât, sadaka ve infak emirleri sosyal dengeyi sağlamaya yöneliktir. Kur'an'da müminlerin vasıfları olarak zikredilen infak etmek ve israftan kaçınmak İslam iktisadının prensipleri arasında yer alır.

❖ İslam, tekelleşmeye karşıdır: **“... o mallar içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet ve güç hâline gelmesin ...”**

“ Onlar harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.”

Peygamberimiz, “Dul kadınların ve fakirlerin yardımına koşan Müslüman, Allah (c.c.) yolunda harp eden mücahit yahut gece namaz kılan, gündüz oruç tutan abid gibidir.” buyurarak muhtaç durumda olanlara yardım etmeyi teşvik etmiştir.

«Kim kazanmazsa bu dünyada bir ekmek parası,

dinkulturuahlakbilgisi.com

Düşmanın maskarası; dostunun yüz karası!

(M. Akif ERSOY)

Din ve Sosyal Adalet

- ✓ İnsan sosyal bir varlıktır, tek başına yaşayamaz. Toplumun kopmaz bir parçası olarak bir takım iyi vasıflarla, güzel huy ve ahlakla donatılması gerekir. Şahsi menfaatlerini ön planda tutanlar, toplumla ters düşer
- ✓ Kur'an; ferdi, toplumun bir parçası olarak kabul etmiş ve toplumda sosyal adalet ve insan haklarının gerçekleşmesi için her insana bu hususta uyması gereken bazı kurallar koymuştur.
- ✓ Haklar ve özgürlükler, insanların bir arada yaşayabilmeleri bakımından herkesin karşılıklı olarak gözetmesi gereken bir alandır. Hukuk, bu alanın kurallarını ifade eder.

- ❑ **Özgürlük**; insanın serbest olması, tercihte bulunup karar verebilmesi ve isteklerini gerçekleştirebilme imkânına sahip olması anlamındadır. Özgürlük sınırsızlık olarak algılanmamalı.
- ❑ Hakların ve özgürlüklerin çerçevesini, **sorumluluklar** ve **başkalarının haklarına gösterilecek saygı** belirler.
- ❑ İslam'a göre, her statü ve meslekteki insan eşittir. Dünyadaki makamlar, mevkiler geçici olup, üstünlük sebebi değildir. Hz. Peygamber de herkesin Hz. Adem'in (a.s.) çocukları olduğunu Hz. Adem'in (a.s.) de topraktan yaratıldığını ifade etmiştir. Fakat ilim ve fazilet açısından insanlar arasında farklar vardır.

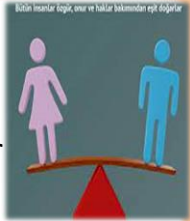
“... Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?...”

“... Allah sizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltir.”

“Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza değil kalplerinize ve amellerinize bakar.” (Hadis)

- Mekke'de söz sahibi bazı müşrikler, Hz. Muhammed ile görüşmeye geldiklerinde yanındaki statü olarak düşük gördükleri kişilerin uzaklaştırılmasını istemişlerdi. Ayet böyle bir şey yapmaması için Hz. Peygamber'i uyarır: “Rabbinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları (o zayıf müminleri) uzaklaştırma! (O kâfirler ister inansınlar ister inanmasınlar) Onların hesabından sana bir sorumluluk, senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur. Zira senin onları yanından uzaklaştırman, zalimlerden yana olmana sebep olur.”

- ❖ Yaşam şartları, geçim ve kazanç yönünden insanlar arasında farklılıklar vardır. Kur'an, «**Bazılarına daha bol rızık verildiğini ama bunu paylaşmaları gerektiğine**» (Nahl Suresi, 71) vurgu yapar.
- ❖ Hz. Peygamber kamuda görevlendirdiği kişilerde liyakata bakardı. Medine'de Kur'an öğreticisi olan görme engelli **Abdullah b. Ümmi Mektûm**'u, Mescid-i Nebevî'ye müezzin yapmıştır. Veda Haccına gittiğinde onu Medine'de yerine vekil bırakmıştır.

hayatı paylaşmak için
**engeli
yık**

Din ve Sosyal Adalet

Yaşama ve Sağlık Hakkı

❑ İslam yaşama hakkını dokunulmaz kabul etmiştir. “... Allah’ın muhterem kıldığı cana kıymayın...” “... Kim bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir kimsenin yaşamasını sağlarsa bütün insanları yaşatmış gibi olur...”

Hz. Peygamber “İki nimet vardır ki insanlardan çoğu bunların kıymetini bilmezler: **Sağlık ve boş vakit.**” buyurmuştur. İslam, insanlardan ruh ve beden sağlığını muhafaza etmelerini, hastalandıklarında tedavi olmalarını istemiştir. Akıl ve ruh sağlığına zarar vermesi sebebiyle alkol ve uyuşturucu haram kılınmıştır.

“...Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın...” (Bakara suresi, 195)

Eğitim Hakkı

❑ Eğitim; insanın bir plan ve hedefe göre yetiştirilmesi, ruh ve beden sağlığını koruyarak geliştirilmesi için yapılan bütün çalışmalardır. İslam’da eğitim **hem hak hem yükümlülüktür**. Her bireyin topluma karşı iyi bir insan olmak gibi bir vazifesi vardır. Kur’an’da ilme vurgu yapan ve öğrenmeye teşvik eden ayetler vardır. “... Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?...” Hz. Peygamber Mekke Dönemi’nde Dârü’l-Erkam’ı bir eğitim merkezi olarak kullanmıştır. Medine’ye hicretten sonra Mescid-i Nebî’nin yanına Suffe denilen okulu kurmuştur. Bu okuldaki öğrenci sayısı kimi zaman dört yüzü bulmuştur.

Hz. Peygamber, dinî ilimlerin yanında, ihtiyaç duyulan bütün ilimlerin öğrenilmesini istemiş, Zeyd b. Sabit’i İbranice öğrenmeye teşvik etmiştir. Eğitimde cinsiyet ayrımına karşı olan Hz. Peygamber: “İlim öğrenmek kadın erkek her **Müslümana farzdır.**” buyurmuştur. Şifâ binti Abdullah’ı kadınlara okuma-yazma öğretmek için görevlendirmiştir.

OKU
İKRA

Düşünce ve İfade Özgürlüğü

❑ Düşünmek ve düşündüklerini söz, yazı, çizim, resim ve diğer yollarla ifade etmek insana mahsus en temel niteliklerdendir. İnsanı diğer varlıklardan ayıran bu özelliğin baskı altına alınması ve engellenmesi insan haklarına aykırıdır.

❑ Kur’an’a göre, insan inanç konusunda serbesttir: “Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır...”

❑ Temel hakların ve özgürlüklerin varlığından bahsedilebilmesi için insanların özgürce düşünebilmesi gerekir. Düşüncelerini başkalarının hakları çerçevesinde özgürce ifade edilebildiği, tartışılabildiği toplumlarda huzur ve barış ortamı hâkim olur.

“Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topyekûn iman ederlerdi. Böyle iken sen mi mümin olsunlar diye, insanları zorlayacaksın?” (Yûnus suresi, 99)

Din ve Sosyal Adalet

İbadet Özgürlüğü

☑ İnanç özgürlüğünü bir hak olarak tanımak doğal olarak ibadet hakkını ve kişinin inancı doğrultusunda ibadet edebilmesini beraberinde getirir. İslam'da inanç özgürlüğü yanında ibadetleri yerine getirebilme özgürlüğü de tanınmış, bu ikisi birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülmüştür. İnsanlara inanç özgürlüğü tanımak demek o kişilerin inançlarına göre yaşayabilmeleri, ibadetlerini yerine getirebilmeleri, ibadethane açabilmeleri demektir. İbadet hakkı, inanç özgürlüğünün ayrılmaz bir parçasıdır. **“Bana ne olmuş ki, beni yaratana ibadet etmeyecekmişim!**

Hâlbuki, hepiniz O'na döndürüleceksiniz. O'nu bırakıp da başka ilâhlar mı edineyim?...” (Yasin, 22-23)

Müslümanlar diğer din mensuplarının ibadetlerini yapabilmesi için her türlü kolaylığı göstermişlerdir. Necranlı Hristiyan bir heyet Peygamberimizle görüşmek için Medine'ye geldiğinde görüşme esnasında ibadet vakitleri girince izin istemişler, Hz. Peygamber de onların mescitte ibadet etmelerine müsaade etmiştir. Yapılan anlaşmayla Necranlılara; “... Onların mallarına, canlarına, dinî hayatlarına, ailelerine, mabetlerine ve din adamlarına dokunulmayacağının» garantisi verilmiştir.

Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı

☑ Özel yaşamın gizliliği ve dokunulmazlığı, İslam'da daha çok mahremiyet kelimesiyle ifade edilir. Özel yaşam alanı; kişinin başkalarıyla paylaşmak istemediği, başkaları tarafından bilinmesi, görülmesi veya görüntülenmesinden rahatsızlık duyduğu alan olarak tanımlanır.

☑ Her insanın kendine mahsus olan ve diğer insanlara açıp açmamaya kendisinin karar vereceği bir mahremiyet alanı vardır. İnsanlar fitratları gereği mahremiyet sınırlarına dikkat edilmesini isterler. Mahremiyet sınırlarının ihlali bireyde ve toplumsal yapıda güvensizliğe ve tedirginliğe sebep olur. Bu anlamda özel yaşamın korunmasına yönelik tedbirler alınmıştır. Başkalarının gizli kalması gereken yönlerini araştırmak, evlere izinsiz girmek, sırları paylaşmak ve benzeri konularda getirilen yasaklar bu tedbirlerdendir. Hz. Peygamber bir hadislerinde: *“Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeylerden uzak durması, iyi bir Müslüman olduğunu gösterir.”* buyurmuştur. Başkalarının evine izinsiz olarak girmek İslam'da bir mahremiyet ihlali olarak görülmüştür. **“Ey iman edenler, başkasının evine izin almadan, seslenip selam vermeden girmeyiniz. Eğer düşünürseniz böyle hareket etmeniz sizin için hayırlıdır.”**

Bizi DİNlemeye devam ediniz

Memduh ÇELMELİ